

ASPECTE POLEMIZATE ASUPRA CASTRĂRII CHIMICE NONVOLUNTARE

Raisa GRECU*, Adriana EȘANU

**Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”*

Prin Legea Republicii Moldova pentru completarea unor acte legislative nr.34 din 24.05.2012 [1], în vigoare din 01.07.2012, cadrul sancționator subsecvent prevăzut la art.98 CP RM, a fost suplimentat cu o nouă măsură de siguranță, denumită – castrarea chimică (lit.b¹) alin.(2) art.98 CP RM). Așa cum rezultă din prevederile alin.(2) art.104¹ CP RM, aplicarea castrării chimice, concomitentă unei pedepse principale, constituie o obligație a instanței de judecată, dacă va reține la calificare:lit.a) și b) alin.(3) art.171 CP RM sau lit.a) alin.(3) art.172 CP RM. Dimpotrivă, în acord cu prevederile alin.(3) art.104¹ CP RM, aplicarea acestei măsuri de siguranță este lăsată la discreția instanței în cazul săvârșirii infracțiunilor de la art.171 alin.(2) lit. a), alin.(3) lit.c)-f),art.172 alin.(2) lit.a), alin.(3) lit.a¹)-e) CP RM. Astfel, punctul de convergență la care se raportează castrarea chimică obligatorie îl constituie atentarea la inviolabilitatea sexuală a minorului, iar în cazul castrării chimice discreționare, atentarea la libertatea și inviolabilitatea sexuală a persoanei.

Despre modul de executare al acestei măsuri de siguranță, putem să avem doar închipuiri vagi. Aceasta deoarece, așa cum rezultă din art.291¹ al Codului de executare al RM [2], Guvernul Republicii Moldova urma să adopte Regulamentul cu privire la modul de executare a măsurii de siguranță prin aplicarea castrării chimice. De mai bine de zece luni din momentul intrării în vigoare a noii măsuri de siguranță, actul normativ mult așteptat încă nu a fost adoptat. La moment, legiuitorul a stabilit în alin.(4) art.104¹ CP RM doar subiecții implicați în punerea în executare a măsurii de siguranță (instituțiile medicale în comun cu instituțiile penitenciare) și perioada de punere în aplicare a acesteia (în cele trei luni din urmă de ispășire a pedepsei, după rămânerea irevocabilă a sentinței de condamnare). De aici, apare ca firească întrebarea: de ce castrarea chimică este o măsură de siguranță distinctă și nu o varietate a măsurilor de constrângere cu caracter medical, asemeni tratamentului medical forțat aplicat alcoolicilor sau narcomanilor (art.103 CP RM)? Aceasta nu este unica întrebare care apare pe fundalul controversatei măsuri de siguranță.

Consacrarea în premieră a castrării chimice în legea penală a Republicii Moldova a ridicat multiple polemici privind oportunitatea unei astfel de sancțiuni, natura juridică a acesteia și, nu în ultimul rând, fundamentarea ei socială și de drept. De remarcat că opinia societății civile la capitolul oportunității aplicării castrării chimice este scindată în *pro* și *contra*, pe când marea majoritate a juriștilor privesc cu nedumerire asupra remanierii legislative care face obiectul demersului nostru științific. Deloc întâmplător, Președintele Republicii Moldova a refuzat să promulge Legea nr.34/2012. Or, nu putem să nu remarcăm multiplele disensiuni ale noii măsuri de siguranță cu

standardele internaționale în materia drepturilor omului. Cea mai esențială neconcordanță o prezintă castrarea chimică în raport cu art.3 din Convenția Europeană a Drepturilor și Liber-tăților Fundamentale ale Omului [3], care interzice în mod absolut tortura, pedepsele sau tratamentele inumane sau degradante. Chiar dacă CEDO încă nu a examinat nici o cerere în legătură cu această problemă, jurisprudența tangențială acesteia ne dovedește reprobabilitatea acestei sancțiuni. Bunăoară, în cauza *Tyrrer contra Regatului Unit*[4], Curtea a acordat o deosebită semnificație naturii instituționalizate a violenței (folosirea nuierei ca instrument de pedeapsă), făcând referire la tratarea deliberată a unei persoane ca obiect aflat în puterea autorităților, care aplicau o pedeapsă ce constituia o agresiune la adresa demnității personale și integrității fizice [5, p.265], motiv din care a constatat o violare a art.3 din Convenție. Făcând o paralelă între pedeapsa corporală judiciară care a constituit obiectul cauzei *Tyrrer contra Regatului Unit* și castrarea chimică consacrată în legislația națională, nimic nu ne împiedică să-i atribuim statut de agresiune corporală instituționalizată. Deci, contrară art.3 din Convenție. Unii ar putea riposta asupra acestei alegații, făcând referire la alte state europene în care castrarea chimică este instituționalizată. O asemenea justificare o găsim și în *Nota informativă* la proiectul Legii privind modificarea și completarea unor acte legislative [6]. *In concreto*, se exemplifică Germania, Danemarca, Suedia, țări în care este aplicată castrarea chimică cu acordul condamnatului(subl. ne aparține – *n.a.*). Anume consimțământul condamnatului de a fi supus castrării chimice constituie deznodământul polemicii ridicate. Datorită esenței acestei măsuri de siguranță, castrarea chimică nu este altceva decât un tratament medical, ce constă în administrarea în organismul bărbatului a unui preparat medical special, tratament ce are ca finalitate blocarea activității testosteronului, deci inhibarea dorințelor sexuale. Iar o intervenție în domeniul sănătății nu se poate efectua decât după ce persoana vizată și-a dat consimțământul liber și în cunoștință de cauză. Este o regulă fără derogare, prevăzută în Convenția pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane cu privire la aplicarea biologiei și medicinei, ratificată de Republica Moldova [7]. Printre altele, încă fosta Comisie Europeană a Drepturilor Omului a reiterat în cauza *Acmanne și alții contra Belgiei*[8] că impunerea unei intervenții medicale, fără consimțământul unui pacient adult abil mental, ar interfera cu dreptul său la integritate fizică și ar aduce atingere drepturilor protejate de art.8 CEDO. Însuși Comitetul european pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, în urma evaluării Legii Poloniei din 05.11.2009, care a instituit castrarea chimică nonvoluntară, a deliberat în pct.87) al Raportului din 2011 [9] că tratamentul anti-androgen ar trebui să se bazeze întotdeauna pe o evaluare psihiatrică și medicală individuală apro-fundată și că un astfel de tratament ar trebui să se acorde pe o bază pur voluntară (subl. ne aparține – *n.a.*). Așa cum ar trebui să fie cazul

înainte de a începe orice tratament medical, consimțământul scris liber și informat al persoanei în cauză ar trebui să fie obținut înainte de începerea tratamentului antiandrogeni, înțelegându-se că acordul poate fi retras în orice moment, în plus, astfel de persoane ar trebui să aibă o explicație detaliată (inclusiv în scris) cu privire la scopul și posibilele efecte adverse ale tratamentului în cauză. Pe lângă acordul informat, CPT-ul a mai formulat încă patru cerințe pentru a racorda această sancțiune instituționalizată prevederilor Convenției Europene pentru prevenirea torturii și pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, bazate pe art.3 din CEDO.

Argumentele etalate ne conving că consacrarea castrării chimice în arsenalul represiv național este un pas pripit, lipsit de o fundamentare științifică, iar disconsiderarea recomandărilor CPT-ului în materie, reprezintă o neonorare a obligațiilor pozitive de către Republica Moldova de a asigura la nivel legislativ un sistem suficient de garanții în vederea protejării drepturilor consfințite în CEDO. Iată de ce considerăm că legiuitorul ar trebui să revină la această reglementare în vederea: aprecierii corecte a naturii juridice a acesteia, grație căreia va identifica locul castrării chimice printre măsurile de siguranță; consacrării caracterului voluntar al castrării chimice și, desigur, pre-luării necondiționate a recomandărilor CPT-ului cu privire la cerințele impunerii ei în legislație.

Referințe:

1. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2012, nr.126-129.
2. Codul de executare al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 24.12.2004. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2005, nr.34-35.
3. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma la 04.11.1950. Ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 1298-XIII din 24.07.1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 1997, nr.54-55.
4. Case of Tyrer versus United Kingdom. CEDH, 25 April 1978 [Accesat 19.05.2013] Disponibil: hudoc.echr.coe.int
5. Karen, REID. Ghidul specialistului în Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Chișinău: Cartier, 2005. 672 p. ISBN 978-9975-79-395-7.
6. Notă informativă la proiectul Legii privind modificarea și completarea unor acte legislative. [Accesat 25.04.2013] Disponibil: www.parlament.md
7. Convenția pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane cu privire la aplicarea biologiei și medicinei: Convenția privind drepturile omului și biomedicina, adoptată la Oviedo la 04.04.1997. Ratificată de Republica Moldova prin Legea nr.1256-XV din 19.07.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2002, nr.110-112.
8. Case of Acmanne and others versus Belgium. CEDH, 10 December 1984 [Accesat 24.05.2013] Disponibil: echr.ketse.com
9. Report to the Polish Government on the visit to Poland carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 26 November to 8 December 2009. Strasbourg.